

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Илази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Преплата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да разашље овај лист.

ПУТ У СИБИРИЈУ.

ОД САХЕР-МАЗОХА.

(Наставак.)

„Зар се то не зове отимати од Петра, па давати Павлу“, — викне он. „Шта ви мислите, Фрожеру?“

„Врло сте добро приметили, господару,“ — одговори глумац, јер ако ви устерате тако даље, не ће доиста никоме пасти на ум, да рекне тако што о вама, јер ко би хтео од Павла што да преотме?“

Сви погледаше у цара. Смејао се он већ и много горим досеткама, што их је Фрожер правно о њему. Раскалани круг очекивао је и овога пута да Павао само да знак, па ће сви једногласно да ударе у смех. Али цар је у овај пар остао миран, и чинило се, да је незадовољан са Фрожером. Нестаде осмеха у веселих гостију, а и сам лакрдијаш побледе и умуче. Цар је неколико тренутака правно куглице од хлеба, па онда устаде на један пут и остави друштво. Одлазећи није ни погледао у Фрожера.

Француз се поче јадати и тужити. Остали га тешише.

Најпосле се друштво разиђе. Излосретни шалвичина оде с тешким срцем кући. Дуго није могао да заспи, дуго су га мучила страшна виђења и свакојаке мисли, док најпосле не заспи. Али није дуго остао на миру.

Из небуха закуцаше на његовим вратима. Фрожер се тргне иза сна, скочи с кревета, отвори врата, и види, на своје велико чудо, једног официра и четири војника, који уђоше у његову одају.

„Господине, ви сте се ваљда помели“ — протепта глумац, „овде станује Фрожер.“

„Нисам се преварио“, одговори официр. „Ја баш и тражим Фрожера.“

„Мене? — Али реците ми бар — разјасните ми —“

Официр предаде глумцу указ, на ком је био потписан цар. Фрожер га прочита, један пут, два пут, па онда погледа у официра, као да не разуме, шта је у ствари.

„Ви сте прогнани у Сиберију,“ рече официр, објашњујући му ствар; „и морате одмах кренути се на тај пријатни пут.“

„Ја? — У Сиберију? — Та то није можно!“ — повиче Фрожер.

Официр слеже раменима.

Сиромах глумац поче очајавати. Изгледао је као махнит, ваљао се по земљи, чукао је косу из главе, плакао је, беснио је, молио је и преклињао.

„Шта сам скривео?“ — викао је све једнако. „Ја сам невин, нисам ја злочинац.“

Официр, који је био један од његових најбољих пријатеља, и који је спадао у весели круг, што га је цар сакупљао око себе, ћутао је и није ништа одговарао.

„За име божије,“ — мољаше Фрожер, по што је дошао мало к себи, „поклоните ми један дан, да се могу цару бацити пред ноге.“

Никаква одговора.

„Само један сахат,“ продужи глумац, „смилујте се! Само један сахат!“

Никаква одговора.

„Па реците ми барем, за што ме казне тако грозно?“

У место одговора даде му официр миг, да се спреми за пут.

Фрожер је дрхтао целим телом. Све му је ударао зуб о зуб, кад се облачио. Скупи мало рубаља, па завеже с хаљинама у свежањ и заогрне се плаштом. Војници га ухвате, па га одвуку. Пред капијом стајале су покривене саонице. Кад

су га војници вргли у саонице, био је јадни плашљиви Фрожер више мртав него жив. Видио је још како су спрам њега села два војника с голим сабљама и запетим пиштољима, како су козаци на коњима опколели саонице, па онда паде у несвест.

Кад је дошао к себи, стајале су саонице. Отворе се вратаоца и указа се дневна светлост. Свезаше му очи, скинуше га доле и поведоше неколико корака. Кад му одрешеше очи, видио је, да је у некој прљавој сељачкој колеби, у којој су

прозори и врата заковани даскама. На столу горела је лојана свећа и била је за њега спремна чинија с кашом.

Покушао је да једе, али га је од страха прешла сва глад. На један пут ступи у нутра његов пријатељ, официр, праћен једним гласником. Фрожеру се учинило, као да га није видио више година, па скочи и хтеде да га загрли од радости, али га овај одби од себе једним погледом, а кад је хтео да проговори, даде му знак да ћути.

(Наставиће се.)

Ж И С Т И Ћ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Наживио се.“ Шаљива игра у 1. чину, написао Коста Ристић. — „После игранке.“ Шаљива игра у 1. чину, написао Дике, превео М. Х. — „Француско-пруски рат.“ Шаљива игра у 1. чину, од К. Трифковића.)

Све три ове шаљиве игре од једнога чина приказане су једнога вечера на нашој позорници, 24. марта о. г. Прва и последња су оригинали, и то баш производи наше позорнице, а „После игранке“ пресад из туђине. Обе последње глуме познате су нам већ од пре, прва пак глума „Наживио се“ новитет је, и то најновији продукт нашег младог писца Косте Ристића. И за то, што је ова прва приказана, што је новитет, и што је оригинал, прво ћемо место у овој рецензији њој да дамо. Но пре него што пређемо на сам предмет рецензије, нека нам је допуштено неколико речи о шаљивој игри.

По комичном елементу, који у шаљивој игри влада, т. ј. по томе, да ли је воља или случај покретач радње, добива ова и свој особени облик, који је, према превлада једне или друге стихије, или више реалан или фантастичан, и по томе се шаљива игра дели у реалну и фантастичну. Ова последња имала је свога главног мајстора у старом грчком писцу Аристофану, па и Шекспир, који је иначе скроз и скроз реалан, диже нас у својој „Иванској ноћи“ и у својој „Бурни“ са земље обичног живота и преноси нас у царство снова. Од српских шаљивих игара — да не спомињем овамо многе алегорије, јер ове не спадају у оквир шаљиве игре — мени је до сада само једна једина позната, која би се у категорију фантастичких шаљивих игара уврстити могла, а то су „Грабацијаши“ Илије Округића — Сремца. Новија драматика креће се искључиво на реалном земљишту, нарочито пак комад може да нађе у овом лудом, затупаном и сметеном друштву људском, у овом несретном и неспретном свету неисцрпиви извор материјала за себе и своју радњу. Буди само један тренутак филозоф, немој се трпати силом у запошљиви метеж светски, него се мало склони и застани, па проматрај чистим оком ту ускомешану светину, па ће те сваки њен миг, сваки корак, сваки покрет њен неспретан и недотупаван изгледати. — та није ли то богата ризница за хумористу, вечити неисцрпиви из-

вор за писца шаљивих игара! С тога реална шаљива игра има више смисла, јер већма цели својој одговара, и с тога обојега она данас отима маха и превлађује.

Но и у реалној шаљивој игри, где се комична стихија појављује у вољи, може та комична стихија да буде у самој главној особи, у карактеру главне особе, или може да буде у другим споредним особама, или ти пак у самим околностима, и по томе се и реална шаљива игра дели на карактерну и на ситуациону шаљиву игру. Од ових двеју врста свакојако претежније место заузима карактерна шаљива игра, где писац за носиоца својој глуми изабере таква карактер, у коме је као у каквом електричном кондуктору накупљено толико комична електрицитета, да сваки његов покрет, сваки додир са спољашњим светом, изазива увек по једну комичну електричну варницу, које према јачини додире и сукоба могу јаче и светлије да бивају. Овакав јунак не може бити са свим обичан човек, него то мора бити човек, којим је или каква завојита мисао завладала, или коме је каква год страст срце распалила. То могу бити иначе врло ваљани и честити људи, али чим дођу у сферу, где или њихова завојита идеја, или страст мора да се истакне, ту онда њихова завојитост, њихова настраност, њихова смешна страна на површину избија, и ми онда морамо поред свег поштовања, што га Дон-Кихотовој научености или Кир-Јавиној трговачкој уредности одајемо, често пута да се за трбух хватимо, да би смеју своје одлакшати могли. У ситуационој шаљивој игри, не долази јунак својом маном и погрешком у комичне ситуације, него са свим случајно, забуном, незнањем својим, или вешто сплетеном замком његове околине. Повода и побуда овоме може бити на хиљаде, а заплет сам на хиљаде хиљада начина изведен. С тога ситуационе шаљиве игре ничу као печурке. Писци таквих игара могу да развију необичну плодovitост. Но за то ова врста шаљиве игре, која не мора прецизно у један једини фокус изоштрена бити, спада у другу, нижу врсту шаљивих игара.

Морам овде споменути још једну карактеристичну поделу шаљиве игре, и то поделу прве врсте, карактерне шаљиве игре. Може и комичних јунака бити две врсте, по природи свога темперамента. Јунак може бити активан

или више пасиван. Код активног јунака видимо и спољашње његове ударе и судобе са светом, код више пасивног видимо више његову душевну борбу. Код шаливе игре, где је јунак прве врсте, заплет је више конкретан, код јунака друге игре заплет је психолошки. Последњу врсту шаливих игара, где је драматски заплет психолошки, зову такођер и финим шаливим играма, јер ефект није толико конкретан, те по томе ни драстичан ни тако фрапантан. За разумевање оваквих шаливих игара изискује се свакојако неко финије схватање и осећање. На масу публике не ће оваква шалива игра велика утиска учинити, јер маса се нерадо спушта у орахову људску срца људског, и нерадо одважује, да на овако нежној сирави пође бродити по усомешаном мору страсти људских. За разумевање оваквих шаливих игара изискује се заиста нека финија природа, но из овага не следи никако, да ова врста претеже ону другу, но баш напротив, — ова финија врста мора већ због свог слабијег ефекта првенство уступити карактерној шаливој игри са конкретним заплетом.

Оволико уопште. Нека нам се не замери ово мало теорисања. Ми смо ово неколико теоријских варијација с тога укресали, да можемо само предмет о коме пишемо, боље расветлити.

(Наставиће се.)

„Марија Стјуартова“, жалосна игра у 5 чинова, написао Ф. Шилер, превео Н.) представљена је 15. априла 1879. с новом поделом улога први пут.

После представе драме „Сац и јава“ речено је: „Нема ништа лепшега нити пријатнијег за позоришног рецензента, него кад може рећи после свршене представе: данас сам са свим задовољан и са комадом и са игром глумачком и са публиком“. Ово се мора рећи и после представе „Марије Стјуартове“. Управа народног позоришта удешава све, како ће боље и боље да задовољи публику своју. Она даје наизменце боље и боље глуме; исноси пред гледаоца све врсте драмскога песничтва, неби ли малаксало одушевљење за лепим на ново покренула и одржала на нивоу пређашњем. Са представом „Марије Стјуартове“ згодно је повукла управа баш за ону жицу, која је најосетљивија у публике и — довела ју је у позориште, довукла је и многе гледаоце других народности. Али се не могу увек приказивати класична дела класичних писаца, па за то — на жалост — и број гледалаца није увек исти.

Пуна дворана рекла је, како цени Шилера и његову „Марију Стјуартову“, а пре не куди камо вештији и умнији људи — није нужно дакле, да се овде понавља исто. Али класична дела ваља и представљати вешто. Па како стојимо у том погледу са дружином српскога народнога позоришта? Ми смо имали често прилике уверити се, па и јавно изрећи, да је већина чланова у овоме друштву вредна, да одговара целоме терету, што се на њу меће и да је кадра извести и оно, чему се кадгод тешко наламо. Приказ „Марије Стјуартове“ спада међу највештије приказе наших глумаца. Изузевши мало муцање и услед тога некоректно кретање код неких особа, признати се мора, да смо са свим задовољни изашли из позоришта. У трагедији се ређају сцене све лепша за лепшом, наши представљачи изводе их све вештије и вештије, а ми и не тренући посматрамо све призоре редом. Трећи чин са његова два дивна призора остаће

дуго у памети свакога гледаоца: да ли се даде лако заборавити сцена у шуми, кад се Марија састаје са Јелисаветом, или таки за тим, кад Мортимер и Марија стоје пред нама. Па шта да речемо о Јелисавети у четвртом чину пре него што подише пресуду. Пети чин са опраштањем маријиним од својих млађих и са неверником Лестером, па онда крај, кад се привиђа Лестеру, како одрубљују главу маријину — учинио је така утиска на публику, да ће га се дуго сећати.

За све уживање у „Марији Стјуартовој“ имамо да захвалимо вештом приказу гђе Ружићке (Јелисавете), гђе Максимовићке (Марије), г. Ружића (Мортимера), и г. Рајковића (Лестера). Са свим смело смемо рећи, да је гђа Ружићка као Јелисавета показала, колико вреди њена уметничка вештина. Јелисавета, краљица енглеска, и гђа Ружићка два су тела а једна душа. Од најнижег до највишег момента приказала је она право уметнички. Оваких момената беше више, али над призором, кад потписује пресуду, нема призора. За складну представу Јелисавете треба дара, али и воље и студије. Улога је врло тешка, па како мора онда бити представљачици, кад се после представе рекне: тешку улогу извела је на наше задовољство. — Исто толику хвалу и признање заслужила је и гђа Максимовићка. Она нас је овом приликом преко очекивања задовољила, она нас је изненадила. Марија је сужница, шкотска краљица је осуђена, Марија Стјуартова је слаба женска — али опет поноса има, опет се не да чами, шта више, она има срца, да у очи рекне Борлију, да је пресуда неправедна; она се усуђује и самој краљици (III чин) пребацити све и оно изрећи, што сужник никад изрекао не би. Како је мирно са слушала Марија гђе Максимовићке пресуду, кад јој Мортимер рече, па како с поносом говори са Борлијем у I чину и како с поносом почиње говор са Јелисаветом у III чину, па се на колена спушта молећи за милост, а како се разјари, како бесни, кад Јелисавета за њу милости нема, него јоште руге и срамљења. А каква је осуђена Марија према занесеном Мортимеру, који јој нуди, да је избави? Па шта да кажемо о благом опраштању Марије, гђе Максимовићке, пре него што пође на губилиште; па онда тугу и презирање, кад види Лестера пред собом. Све је ово извела гђа Максимовићка као права вештакиња. Још морамо споменути, како оно рече Лестеру при полазу на губилиште: Обећао си да ћеш за руку извести из тамнице, и реч си одржао, гласом пуним презирања, а и опраштања, да је невера Лестер дирнут ван себе све догле остао, док јој се глава није откогрљала са пања делатског. Гледајући гђу Максимовићку у Марији жао нам беше, што јој орган није јачи, али то није њена кривица. — О г. Ружићу као Мортимеру мало имамо рећи: занесени љубавник био је врло добар. Г. Рајковић извео је призор на бини, док Марији делат главу сече, тако, да боље бити не може. Као милосник онаке Јелисавете био је сувише улизика, сувише јој је гажулирао. — Остали су били добри осим неких, којима не хасни ништа, што се одакле говори, него се једе и роптају све више, па за то није вредно ни трошити речи.

С. М.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

51. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 35.

У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 18. АПРИЛА 1879.

Први пут:

ПРИЈЕПЧИВО.

Шала у 4 чина, написао др. Ј. Б. Швајцер, превео П. Ј. Мостић.

О С О Б Е:

Роберт Ромберг, мајор	Лукић.
Мина, његова жена	С. Максимовићка.
Ерна, његова синовица	М. Рајковићка.
Стурвиц, мајор ван службе	Рајковић.
Куно Селденек, потпоручик	Ружић.
Алфред Селденек, заставник	Десимировић.
Берта Штумова, саветниковица	Л. Хаџићева.
Герлиц, берзански агенат	Добриновић.
Ребок, крчмар	Панић.
Шулцова, газдарица Кунова и Алфредова	Ј. Поповићева.
Ана, служавка код Роберта	Б. Хаџићева.

Место: Велика варош. — Време: садашње

Г. Јован Панић пре тога члан народног позоришта у Београду као гост.

Умољавају се поштовани претплатници, да би изволели исплатити што ко од њих дугује у име своје претплате у трговини браће М. Поповића.

Улазнице могу се добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 И ПО САХАТА.